

Per Bjørn Foros

**Samfunn og skole i endring  
Et samfunnsetisk perspektiv på danning  
Illustret drama i tre akter**

*1. akt*

Det faste moderne:  
1920 -1970

Tid preget av:

- krise og sosial uro
- krig og gjenreisning
- tro på noe bedre
- faste politiske grep
- en myndig stat

# De store fortellingene

Det forgjettede land

Enhetens pris

Fasthet i skolen

# Fast modernitet: høykonjunktur for det normative

- visshet, fornuft
  - enhet og fellesskap
  - tillit til autoriteter
  - klarhet i roller
- 
- sterkt reisverk for det normative



# Fast modernitet: utvekster

VISSHET → Meningsterror

KONTROLL → Overgrep

ORDEN → Mani

LIKHET → Ensretting

Politisk: autoritære ideologier

Pedagogisk: invadering av individet

Det autoritære traumet

## Nye tider (1945 →)

- fred i Europa
- økonomisk vekst
- demokratiske strømninger

Grevene løsner

## *2. akt*

Det flytende moderne:

1970 →

1970 – tallet:

Nye veier

(den radikale bølgen)

# Relativismens inntog

Det inkluderende samfunn

1980-tallet:

Velstanden øker

Nyliberalismens inntog

Idealene blekner

# I velstandens tidsalder

Ny allianse:

**individ + marked**



**Det fleksible menneske**

# Skolen i endring

# Flytende modernitet: lavkonjunktur for det normative

- autoritetenes sammenbrudd
- selvets ekspansjon
- frihetens forvandling
- verdienes relativisering
- enhetens oppløsning
  
- svakt reisverk for det normative

# Flytende modernitet: utvekster

TVIL → likegyldighet

FRIHET → egoisme

FLEKSIBILITET → utmattelse

ULIKHET → den sterkestes rett

# Reaksjonen mot det flytende

- tretthet ved det strukturløse
- kritikk av relativismen
- oppgjør med snillismen
- samfunnsproblemer som krever grep
- og innebærer krav

3. akt

En ny fasthet?

2000 –

(midt i det flytende moderne)

**Nytt grunnlag for dannning?**

Hva innebærer den nye fastheten?

Jakt på det objektive



Krav – konkurranse - kontroll

Ny strenghet

Skjerpel orden

Krav om selvdisciplinering

Hva skal binde oss sammen?

Skolen speiler samfunnet

Fruktene:  
lydighet og flinkhet

## Baksiden av medaljen:

- resultatpress på skolen
- omprioritering av fag
- frafall i skole og arbeidsliv
- psykiske lidelser blant unge
- tilbaketrekning til selvverdenen
- kritikkens u-vending
- lengsel mot en annen mening



# Betyr den nye fastheten at:

- menneskeforståelsen innsnevres?
- produktivitet fortrenger humanitet?
- nytte blir alle tings mål?
- kontrolliveren tar overhånd?
- kravene til oss alle blir større enn vi tåler?
- kravene til enhet truer toleranse og mangfold?
  
- fasthet blir til hardhet?

# Den nye fastheten – ikke samfunnsetisk rettet (ennå):

- større iver etter det produktive enn etter det *normative*
- lydighet mer enn *motstand*
- ansvar for eget beste mer enn for *felleskapet*
- i skolen: nivå mer enn *retning*

Hvor går skolen?

# Under **det flytende moderne**:

- pedagogisk formalisme:  
fag → prosesser, metoder, organisering
  - hva → hvordan
- kunnskapens nederlag?
- lærernes tilbaketrekking?

## Under den nye fastheten:

*Kunnskapsløftet* som reaksjon:

- strengere krav, mer kunnskap
- paradokset: ferdigheter mer enn innsikt
- kontrollbyråkratiet vokser

*Hvilke krav? Hvilken kunnskap?*

# Danningens temaer

Økologisk danning	Vern om liv Erkjennelse av grenser
Økonomisk danning	Vekst og kostnader Arbeid og velferd Fordeling av godene
Teknologisk danning	Teknologiens dobbelthet Digitale medier
Politisk danning	Frihet og styring Demokrati og deltakelse Rettigheter og plikter
Kulturell danning	Identitet og fellesskap Kulturell delaktighet Kulturell selvrefleksjon

Det er forskjell på  
krav og kunnskap knyttet til:

- dannelse og refleksjon
- produktivitet og konkurranseevne

# De unges reaksjoner



Tillit OG motstand